ARHIM. EMILIANOS SIMONOPETRITUL

TÂLCUIRE LA VIAȚA
CUVIOSULUI NIL CALAVRITUL

Traducere din limba greacă de
Ierom. Agapie (Corbu)

Tipărită cu binecuvântarea
Înalt Preasfințitului Părinte
T I M O T E I
Arhiepiscopul Aradului

CUPRINS

PROLOGUL TRADUCĂTORULUI LA EDIȚIA ROMÂNEASCĂ

„Ὁ ἐπιθυμῶν ἀεὶ τοῦ Θεοῦ
οὗτος ὁρᾷ αὐτόν”[1]

Arhimandritul Emilianos Simonopetritul, egumen al mănăstirii athonite Simonos Petras între anii 1973 și 2000, s-a născut lângă Athena, în Pireu, în anul 1934, într-o familie plină de cucernicie. Bunicii săi erau din Asia Mică, bunicul Alexandru, al cărui nume îl purtase din botez și părintele Emilianos, provenea din Silivria, iar bunica, Evdoxia, era din binecuvântatul pământ al Capadociei. Aceștia au venit în Grecia după dezastrul elinismului din Asia Mică și schimbul de populație dintre Grecia și Turcia. Atât bunica, cât și mama Părintelui au îmbrăcat, în ultima parte a vieții, haina monahală, prima având numele de Evtaxia, iar cea de-a doua numele de Emilia. Atmosfera de evlavie din casa părintească l-a însuflețit pe micul Alexandru, astfel încât, prin citirea și studiul Evangheliei, al cărților patristice și prin îndrăgostirea de rugăciunea lui Iisus, s-a născut în el dorința de afierosire către Dumnezeu.

Terminându-și liceul, se înscrie la Facultatea de Drept din Athena, iar după doi ani se mută la cea de Teologie. În răstimpul studiilor universitare a desfășurat, împreună cu un grup de prieteni, o activitate importantă organizând cateheze, confe-

[1] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, PG 94, 856 A.

rințe și alte manifestări, care au dovedit încă de pe atunci calitățile sale sufletești, duhovnicești, organizatorice și de conducere. La terminarea studiilor se gândea să primească preoția pentru a se dedica misiunii ortodoxe în afara Greciei. S-a gândit însă că ar fi bine să-și înceapă pregătirea într-o mănăstire. Pentru aceasta s-a adresat mitropolitului Dionisie al Trikalei, la obârșie monah aghiorit din Marea Lavră, care tocmai luase conducerea acestei mitropolii și care avea faima unui episcop iubitor de monahi și de viață duhovnicească. Prin urmare, episcopul Dionisie îl tunde monah la 9 decembrie 1960, cu numele de Emilianos, în seama mănăstirii Sfântul Visarion de la Dusico. În 11 decembrie, din același an, este hirotonit diacon și trimis la diferite mănăstiri ale Meteorelor, până când, de praznicul Adormirii Maicii Domnului din 1961, este hirotonit preot. După hirotonie, s-a retras la mănăstirea Sfântului Visarion, unde a rămas până în decembrie, același an, în intensă asceză și rugăciune, în singurătate și izolare, căutându-L cu stăruință și răbdare pe Dumnezeu. Această scurtă perioadă a fost însă decisivă pentru tot restul vieții sale, deoarece prin mijlocirea Sfântului Visarion, ctitorul mănăstirii, alături de ale cărui moaște săvârșise singur îndelungi privegheri, s-a bucurat aici de trăiri dumnezeiești și descoperiri, prin care a înțeles cu toată ființa sa esența vieții monahale, a rugăciunii și a slujirii Sfintei Liturghii. Toți cei care l-au cunoscut după această perioadă au fost marcați de puterea duhului cu care slujea Dumnezeiasca Liturghie, de forța duhovnicească a cuvântului său și de povățuirea sa prin spovedanie. La sfârșitul lui 1961 este instalat Stareț al mănăstirii Schimbarea la Față de la Meteore. Aici, singur la început, își cultivă viața ascetică, mistică, de priveghere și de rugăciune, de studiu îndelungat al cărților patristice și bisericești. Studiază, mai ales, organizarea de-a lungul timpului a monahismului ortodox, cu precădere

al celui chinovial, aprofundând rânduielile monahale ale diferitelor Tipicoane mănăstirești.

De la 1 ianuarie 1962, mitropolitul Dionisie îi încredințează slujirea de predicator și duhovnic pentru tinerii din eparhie. Acum încep să se adune în jurul lui tineri elevi atrași de harul cuvântului său și de privegherile pe care le organiza, de puterea și duhul cu care slujea Sfânta Liturghie și de povățuirea sa duhovnicească. Aceștia sunt nucleul celor două viitoare obști de călugări, de la Simonos Petras, și de maici, de la Ormylia. De acum se cristalizează focarele de trăire duhovnicească ale acestor două obști: cuvântul povățuitor al Părintelui, priveghерea personală cu rugăciunea lui Iisus și slujirea Dumnezeieștii Liturghii. Deși dorința acestor tineri de a îmbrățișa cât mai repede viața monahală era foarte mare, Părintele Emilianos a insistat ca aceștia să urmeze și studii universitare, pentru ca astfel să i se redea monahismului și demnitatea sa intelectuală pe care a avut-o și la care ținea atât de mult Sfântul Vasilie cel Mare. În plus, perioada respectivă, cu câteva excepții vrednice de notat, era caracterizată în Athos și Grecia de un monahism incult duhovnicește și submediocru din punct de vedere intelectual, cu monahi fără școală, lipsiți nu numai de o instruire omenească acceptabilă, ci și de cunoașterea și practicarea învățăturii filocalice a Bisericii.

În 1966 este tuns în Sfânta și Marea Schimă de către mitropolitul Dionisie. La temeliile vieții mănăstirești de la Meteore așază principiile patristice, precum și povățuirile primite din partea unor mari duhovnici ai vremii: Amfilohie Makris, Filothei Zervakos, Simon Arvanitis, Dimitrie Gagastakis. În aceeași perioadă face cunoștință la Athos cu Părintele Paisie, cu papa-Efrem Katunakiotul (†1998), care mai apoi îl socotea pe Părintele Emilianos noul său Stareț în locul Cuviosului Iosif Isihastul (†1959), al cărui ucenic fusese: „Mi-am găsit Starețul pierdut, un alt Ghe-

ron Iosif, pe cinstitul Gheron Emilianos, cel cu gura de aur." În 1968 are loc tunderea primilor monahi la Meteore. Privirea străvăzătoare a Părintelui vede în ucenicul său Emanuil Raptis, pe atunci un tânăr elev de liceu, pe viitorul său urmaș la stăreția mănăstirii, căruia îi dă în mod profetic numele de Elisei.

În 1972, după multe peripeții și greutăți, primul nucleu al obștii de maici, sub conducerea actualei Maici Starețe Nicodimi, se așază la mănăstirea Sfinților Teodori, aproape de Meteore. Această obște se va muta în 5 iulie 1974 la un vechi metoc vatopedin din Ormylia, unde a ctitorit mănăstirea Buneivestiri și unde astăzi viețuiesc mai bine de 120 de maici.

Odată cu moartea neașteptată a mitropolitului Dionisie în 1970, condițiile de la Meteore devin tot mai neprielnice vieții monahale și de isihie, așa cum o dorește Părintele, datorită numărului tot mai mare de turiști și vizitatori. Începe o perioadă de căutare a unui nou loc în care obștea să-și poată duce viața potrivit principiilor duhovnicești isihaste ale monahismului răsăritean. Așa se face că mănăstirea Simonos Petras, care mai avea doar câțiva monahi bătrâni, la moartea egumenului său, arhimandritul Haralambie, îl alege stareț pe Părintele Emilianos la 25 noiembrie 1973. Obștea de monahi se mută de la Meteore la Simonos Petras, unde viețuiește până astăzi, având ca metoc Sfânta Chinovie a Buneivestiri de la Ormylia.

Ajuns în Athos, Părintele Emilianos găsește un monahism în măsură covârșitoare conformist, legalist, fără înțelegerea duhovnicească și teologică a Liturghiei, a vieții obștești și a chiliei monahului. Acel Athos care prin gura rușilor și a monahilor de la Rusikon îl numea pe Sfântul Siluan (†1938) „Sfânt blestemat", acel Athos care refuza întoarcerea în peninsula monahală a arhimandritului Sofronie, calomniat ca spion sovietic, acel Athos care îl socotea pe Cuviosul Iosif Isihastul (†1959),

reînvietorul palamismului, drept demonizat și căzut în înșelare, acel Athos care reducea viața „duhovnicească" a monahilor la canonul de metanii și închinăciuni bătute în chilie, la participarea la slujbe și la rucodelie, fără nici un orizont mistic și patristic, acel Athos se întâlnește acum cu personalitatea luminoasă a Părintelui Emilianos, care se alătură lucrării de primenire duhovnicească a altor Stareți athoniți harismatici, cum sunt arhimandritul Efrem de la Filotheu, arhimandritul Haralambie de la Dionisiu, monahul Iosif de la Vatopedi, papa-Efrem Katunakiotul, toți ucenici ai amintitului Cuvios Gheron Iosif Isihastul, precum și Părintele Paisie sau arhimandritul Gheorghe de la Grigoriu, în strădania de readucere a monahismului athonit în adevărata sa matcă filocalică și isihastă. Lovite din toate părțile, „legiunile" oploșite în mănăstiri prin stilul de viață idioritmic se retrag de mai peste tot, supraviețuind încă pe ici și colo, mai ales sub formă de mentalitate încuiată în literă, în lege și în încrâncenat refuz al cunoașterii și al recunoașterii adevăratelor valori filocalice. De fapt, boala cultului pentru forme fără sevă, neînțelese sau prost înțelese, a legalismului, care se pretinde păstrătorul și interpretul adevărat și unic al Tradiției, nu e nici nouă în Biserică, nici doar a Athosului. Deja în secolul „de aur" al monahismului, Sfântul Grigorie al Nyssei se plângea că „mulți din cei rânduiți la această conducere duhovnicească se străduiesc numai pentru rânduiala văzută, ca și cum ar face un lucru bun, iar despre cele ascunse, care numai de Dumnezeu sunt văzute, vorbesc prea puțin".[2]

Așadar, anii '70 au marcat începutul unei uimitoare renașteri a monahismului athonit prin lucrarea Stareților amintiți și a ucenicilor lor, a căror personalitate a atras la viața de

---

[2] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, PG 44, 360D-361A.

mănăstire un însemnat număr de tineri cu studii universitare și postuniversitare. Așa s-a ajuns la înflorirea duhovnicească de azi a Sfântului Munte.

Astfel, odată așezat în fruntea Mănăstirii Simonos Petras, Părintele Emilianos s-a confruntat cu o serie de „tradiții" aberante legate de viața liturgică și de chilie, statornicite în Sfântul Munte odată cu trecerea timpului, precum și cu un „tradiționalism" habotnic, îngust, fără nici un orizont teologic, în schimb înverșunat. Una dintre primele sale griji a fost stabilirea unui echilibru între slujbele din biserică și programul de chilie al monahului. De aceea, a eliminat din cadrul slujbelor o serie de adaosuri analfabete liturgic și pietiste, cum ar fi citirea câte unui Acatist și/sau a Ceasurilor în timpul Sfintei Liturghii, care curmau urcușul mistagogic al Sfintei Taine, iar pe de altă parte, șterpeleau cu viclenie din timpul destinat singurătății la chilie, oferind în schimb mulțumirea înșelătoare a împlinirii unui tipic desfigurat și desfigurant. De asemenea, a redus anumite părți din citirile de la biserică, pentru ca monahii săi să se poată bucura în fiecare noapte de câteva ore bune de priveghere personală la chilie, fără a fi împovărați de o slujbă extenuantă. Un alt element asupra căruia viziunea Părintelui Emilianos s-a impus a fost frecvența împărtășirii. Deși mișcarea colivazilor învinsese, Athosul era totuși robul unor practici neortodoxe, fără fundament dogmatic, mistic și canonic, de împărtășire o dată la două, trei sau chiar patru săptămâni, sau alte soroace alese pe criterii dubioase, după îndelungi și meticuloase pregătiri, a căror importanță o depășea chiar pe cea a împărtășirii propriu-zise. Asupra tuturor acestor aspecte cititorul va găsi în acest volum remarci necruțătoare și puneri la punct insuflate și pe deplin patristice din partea Părintelui Emilianos, care își prevenea tinerii monahi asupra morbului gândirii exterioriste

și legaliste, a cărui contaminare era cu atât mai ușoară cu cât cei care îl purtau și-l răspândeau făceau parte, exteriorist ce-i drept, din slăvita ceată a aghioriților.

În viața noii obști de la Simonos Petras un rol primordial l-au jucat sinaxele. Așa cum vom vedea, Părintele socotea cuvântul duhovnicesc drept mijlocul, prin excelență, de naștere și povățuire a fiilor săi și principalul criteriu de apreciere a duhovniciei unei mănăstiri, și deplângea lipsa acestuia din viața mănăstirilor athonite ale acelei vremi. În mod organizat, de cele mai multe ori seara, după Vecernie, undeva pe malul mării sau sus în munte, dar foarte adesea și în mod cu totul neprogramat, după cum avea Părintele insuflare la cuvânt, obștea se aduna în jurul păstorului și mistagogului ei, sorbind fiecare cuvânt ca pe un izvor de viață duhovnicească. Astfel, Părintele a tâlcuit fiilor și fiicelor sale de la Ormylia multe scrieri ascetice, cum ar fi *Rânduielile* Sfântului Pahomie, *Canoanele* Sfântului Antonie cel Mare, *Vieți* de sfinți, *Cuvintele ascetice* ale lui Avva Isaia, *Capetele despre trezvie* ale Sfântului Isihie, scrieri ale Sfântului Maxim Mărturisitorul, ale Sfântului Augustin, scrieri biblice, liturgice, canonice etc., învățându-i „să-și facă sufletele vrednice de primirea Duhului".[3] Toate acestea erau destinate numai obștii, făceau parte din viața ei de zi cu zi, erau hrana și fermentul duhovnicesc al vieții tainice în Duhul Sfânt a monahilor și nimeni nu se gândea pe atunci că ele vor deveni cândva niște cărți foarte căutate și prețuite.

Îmbolnăvindu-se în 1994, Părintele Emilianos se retrage la Ormylia, unde viețuiește până astăzi în retragere, din anul 2000 stăreția mănăstirii Simonos Petras fiind încredințată ucenicului său, arhimandritul Elisei.

După ce maicile de la Ormylia au transcris pentru prima

---

[3] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre nevoință*, PG 46, 288.

oară *Cateheza* Părintelui despre rugăciunea lui Iisus, catehezele și omiliile Părintelui fiind înregistrate pe casete, Maica Stareță Nicodimi a așezat textul peste noapte lângă patul Părintelui, care din pricina bolii nu mai putea vorbi sau scrie. A doua zi a găsit hârtiile pline de mireasmă duhovnicească și a înțeles de aici că are binecuvântarea duhovnicului ei să tipărească această *Cateheză*. Acesta a fost începutul. De atunci, din 1995 și până astăzi, au apărut deja opt volume de omilii și cateheze, și seria continuă.

Volumul de față, primul din seria de *Tâlcuiri și Cateheze* ale Arhimandritului Emilianos Simonopetritul, cuprinde tâlcuirea *Vieții Sfântului Nil Calavritul* (†1004), pe care Părintele a făcut-o în 1977 celor două obști ale sale, de maici și de monahi. Tâlcuirea este făcută unor texte alese din *Viața Cuviosului Nil*, fără a urma pas cu pas întreaga scriere. Textele urmăresc devenirea duhovnicească a Cuviosului Nil, de la chemarea sa la monahism și părăsirea lumii până la sfințenie. Alegerea textelor corespunde devenirii duhovnicești a oricărui monah. Sunt analizate de către Părintele, cu multă subțirime duhovnicească și psihologică, stările sufletești prin care trece căutătorul lui Dumnezeu, luptele duhovnicești, de gând, felurimea nevoințelor și ispitele care-l pândesc în fiecare moment al creșterii sale. Întâmplările din viața Sfântului Nil sunt un prilej pentru Părintele Emilianos să dezvolte teme duhovnicești de mare subțirime, cum sunt: felurile chemării la monahism, legătura dintre pustnicie și viața de obște, primirea ucenicilor de către stareț, libertatea duhovnicească, libertatea rugăciunii și canonul de rugăciune, ascultarea etc. Cititorul va găsi aici atât referiri directe, acide și uneori pline de un umor cu gust amar la anomaliile și deformările vieții monahale, cât și detașări critice și ziditoare față de acestea. Cele cuprinse în carte se citesc ușor, dar se împlinesc cu trudă, cu lepădare de sine și, mai ales, cu răstignirea